

V.A.MOTSART IJODIDA FORTEPIANO VA ORKESTR KONSERTLARINNG USLUBIY XUSUSIYATLARI

Ochilova Sarvinoz Lazizbek qizi

*O'zbekiston Davlat Konservatoriyasi, "Musiqqa san'ati" fakulteti,
"Maxsus Fortepiano" Kafedrası, 4-bosqich talabasi*

Kabduraxmanova L.B

Ilmiy rahbar: Katta o'qituvchi

Annotatsiya: *Bugun kunda V.A.Motsart kontsertlarining fortepiano repertuarida munosib o'rin egallagan. Ular kompozitorning yorqin uslubiy ijodini o'rganishda muhim manba bo'lib xizmat qilgan holda shu bilan birga aniq pianistik maqsad va vazifalar amalda qanday yechilishi mumkinligini namoyon qiladi. Bu borada kontsertlarning nafaqat yaratilish tarixi, ijro tamoyillari va turli ijrochilar talqini, balki mazkur kontsertlarning bugunda yosh pianistlarni fortepiano mahoratini o'stirishda egallagan o'rnini alohida belgilash joiz.*

Kalit so'zlar: *konsert, klavesin, ekspozitsiya, kadentsiya, ritonallik, orkestr*

PIANO AND ORCHESTRA CONCERTS STYLISTIC FEATURES IN MOZART'S WORK

Ochilova Sarvinoz

*Uzbekistan State Conservatory
Department "Special piano"
Stage 4 student*

Kabdurahmanova L.B

Scientific leader:

Annotation: *today Mozart's concerts has a worthy place in the piano repertoire of pianists. They serve as an important resource in the study of the composer's brilliant stylistic creativity, while demonstrating how specific pianistic goals and tasks can be solved in practice. In this regard, it is permissible to separately define not only the history of the creation of concerts, the principles of performance and the interpretation of various performers, but also the place of these concerts that have occupied young pianists today in the cultivation of piano skills.*

Keywords: *concert, harpsichord, exposition, cadence, ritonality, orchestra*

Volfgang Amadeus Motsartning pianino va orkestr uchun kontsertlari 1 dan 27 gacha raqamlangan. Uzoq vaqt davomida nisbatan e'tibordan chetda qolgan Motsartning fortepianino kontsertlari uning eng katta yutuqlaridan biri sifatida tan olingan. Ularni 1903 yilda Donald Frensis Tovey o'zining Klassik kontsert haqidagi essesinde, keyinroq 1940 yilda (dastlab fransuz tilida nashr etilgan) va 1948 yilda Katbert Girdlston va Artur Xatchings

tomonidan himoyalangan. Hans Tischler 1966-yilda kontsertlarning strukturaviy va tematik tahlilini, keyin Charlz Rozen, Daniel N. Lison va Robert Levin asarlarini chop etdi.

Birinchi to'rtta raqamlangan kontsert va uchta raqamlanmagan kontsertlar turli zamonaviy bastakorlarning klaviatura sonatalarini aranjirovkasi bo'lgan dastlabki asarlardir. 7 va 10-kontsertlar mos ravishda uchta va ikkita pianino uchun kompozitsiyalardir. Qolgan yigirma bittasi yakkaxon fortepiano va orkestr uchun original kompozitsiyalardir. Motsart 1784–86 yillardagi Vena kontsert seriyasida chalish uchun o'zi uchun yozgan asarlar uning uchun alohida ahamiyatga ega edi

Ilk klaviatura kontsertlari, jumladan, I.S.Bax, J.C. Bax, Soler, Vagensel, Shobert, Iogann Baptist Vanxal va Xaydn. Avvalroq, Beshinchi Brandenburg kontsertida J.S. Bax, klaviatura qismi asboblarda orasida eng ko'zga ko'ringan o'ringa ko'tarilgan. Bu asarlar orkestr tuttilari va yakkaxon spektakl uchun parchalarning almashinishi bilan, o'z navbatida, barokko opera ariyalari an'anasi bilan bog'liq bo'lib, Motsartning klavir kontsertlarining dastlabki harakatlari o'zining asosiy ritornello shaklini meros qilib olgan.

Shunga o'xshash tuzilmani, masalan, uch qismli kontsert tuzilmasi bilan birga shaklni yaratgan Vivaldi va kontsert olti bo'limga bo'lingan Viottining skripka kontsertida ham ko'rish mumkin. Kontsertlarning klaviatura qismlari deyarli har doim ritornellida taqdim etilgan materiallarga asoslangan edi va ehtimol Motsart qoyil qoldirgan J.C. Bax bo'lib, klaviatura o'zining birinchi yozuvida yangi tematik materialni kiritish imkonini beruvchi tizimli yangilikni kiritgan.

1–4-sonli kontsertlar (K. 37, 39, 40 va 41) - boshqa kompozitorlarning sonata harakatlarning orkestr va klaviatura aranjirovkalari. Keyingi uchta kontsertlar (K. 107/1, 2 va 3) raqamlanmagan, I.S. Baxning fortepiano sonatalarining aranjirovkalari (Op 5. № 2, 3 va 4, hammasi 1766 yil bastalangan). 1771 yoki 1772 yillarga tegishli bo'lgan dastxatlarning qo'lyozma tahliliga asoslanib. Kontsert № 5, K. 175 1773 yil uning janrdagi birinchi haqiqiy harakatlari bo'lib, o'sha paytda mashhur bo'lgan. 1776- yildagi 6-sonli kontsert, K. 238 Motsartning birinchi kontserti bo'lib, pianining birinchi yakkaxon qismiga yangi tematik material kiritildi. Uchta pianino uchun № 7, K. 242 kontsert va №81776 -yilga to'g'ri keladi va odatda №7-sonli kontserti yaxshi ma'lum.

Biroq, oradan to'qqiz oy o'tgach Motsart o'zining dastlabki durdonalaridan biri bo'lgan "Jenamy" (sobiq "Jeunehomme") kontsertini, № 9, K. 271-ni yaratdi. Bu asar birinchi qismni tashkil etishda hal qiluvchi taraqqiyotni ko'rsatadi. , Shuningdek, ba'zi tartibsiz xususiyatlarni namoyish qilish, masalan, faqat bir yarim soatdan keyin pianino tomonidan orkestr ochilishining dramatik uzilishi. Motsart o'zining Zalsburg davrining oxirigacha yozgan yakuniy kontserti ikki fortepiano uchun mashhur № 10, K. 365 kontserti edi: ikkinchi fortepiano uchun mavjudligi fortepiano-orkestr o'zaro ta'sirining "normal" tuzilishini buzadi.

Va nihoyat, fortepiano va skripka uchun kontsertdan parcha, 1778-yilning noyabrda Mangeymda loyihani Motsart o'zi (klavir) va Ignaz Frenzl (skripka) uchun boshladi. Saylovchi Charlz Teodor 1777-yilda Bavariya saylovchilarining o'rnini egallaganidan keyin sud va orkestrni Myunxenga ko'chirgach, loyiha to'xtatildi va Frenzl ortda qoldi

Venaga kelganidan taxminan 18 oy o'tgach, 1782 yilning kuzida Motsart obuna kontsertlarida o'zi foydalanishi uchun bir qator uchta kontsert yozdi. Biroq, u o'sha yilning bahorida № 5-sonli K. 382-majorda o'rniga rondo finalini yozdi, bu juda mashhur bo'lib chiqdi (1782 yil 19 oktyabrda u yana bir rondoni A-da tugatdi) major, K. 386, ehtimol № 12, K. 414 uchun muqobil tugatish sifatida mo'ljallangan).

Ushbu parcha Motsartning kontsertlari haqidagi muhim tamoyilga ishora qiladi, ular asosan qandaydir ichki badiiy ehtirosni qondirish uchun emas, balki jamoatchilikni ko'ngil ochish uchun yaratilgan.

Bu uchta kontsertning barchasi bir-biridan ancha farq qiladi va oxirgisining soxta ulug'vorligiga qaramay, nisbatan samimiy asarlardir: haqiqatan ham, ular uchun pianino va torli kvartet uchun aranjirovkalar mavjud bo'lib, ular kam yo'qotadi. Seriyaning ikkinchisi bo'lgan №12-sonli pianino kontserti, K. 414 A major, ayniqsa, zo'r: u ko'pincha "Tirol" deb ta'riflanadi va keyingi A major kontserti K.414 bilan bir oz qiyoslanadi. Bu uchtasining oxirgisi, № 13, K. 415, ta'sirchan orkestr ochilishida kanondagi birinchi, harbiy mavzuni kiritadigan, shuhratparast, ehtimol, o'ta shijoatli asardir: ko'pchilik oxirgi qismni eng yaxshi deb biladi K. 414 kabi, u o'sha kalitda keyingi kontsert bilan parallel qilingan, № 21, K. 467

Keyingi pianino kontsertini yozishda, albatta, hech qachon ortda qolmagan ijod davrini boshlab beradi. 1784-yil fevralidan 1786-yilning martigacha Motsart kamida 11 ta durdona asar yozgan, yana bir asar (№ 25, K. 503) 1786-yil dekabrda bo'ladi. Ilk Vena misollaridan texnika va tuzilishdagi muvaffaqiyatlar birinchi yillardan boshlab qayd etilgan. bu etuk seriya.

Uning shogirdi Barbara Ployer chalishi uchun yozilgan K. 449 — Motsartning opera yozuvining kuchli ta'sirini ko'rsatadigan birinchi instrumental asaridir. Keyingi, № 15 (K. 450) oldingi, uslubga o'zgartirilganini ko'rsatadi. № 16 (K. 451) unchalik mashhur bo'lmagan asar (Girdlestoun uni yuqori o'ringa qo'ygan bo'lsa-da, Xutchingsga unchalik yoqmagan ko'rinadi). Birinchi qism keng ko'lamda "simfonik" tuzilishga ega va pianino va orkestr o'rtasidagi o'zaro ta'sirning yanada rivojlanishini anglatadi. Yozuvlar shuni ko'rsatadiki, u buni avvalgi ishidan bir hafta o'tgach tugatgan (K. 450).

Keyingi uchta kontsert, № 18 (K. 453). № 18 (K. 456) va 19 (459). ochilishdagi ritm (K. 415 va K. 451-da ham eshutilgan). K. 453 Barbara Ployer uchun yozilgan va ayniqsa, so'nggi harakati bilan mashhur. Keyingi kontsert, K. 456, B b, uzoq vaqt davomida ko'r pianinochi Mariya Tereza fon Paradisning Parijda ijro etishi uchun yozilgan deb hisoblangan Nihoyat, K. 459, hayajonli final bilan quyoshli 1785 yil kontrastli juftlik K. 466 (D minorda № 20) va K. 467 (do minorda № 21) bilan belgilanadi, xuddi shu oy ichida yana yoziladi. Bu ikki asar qorong'u va bo'ronli, ikkinchisi quyoshli asar Motsartning eng mashhur asarlaridan biridir. Yilning yakuniy kontserti, K. 482 (E b majorda №22) biroz kamroq mashhur. Motsart bu kontsertlar uchun kadensiyalar yozgani ma'lum emas.

1786 yilda Motsart bir oyda yana ikkita eng yaxshi durdona asarlarini yozishga muvaffaq bo'ldi. Mart oyida No. 23 in A major K. 488 konsertini yozdi. Bu uning kontsertlari orasida eng mashhurlaridan biri, ayniqsa F# minordagi o'tkir sekin harakati bilan ajralib turadi), o'zining eng munosib sekin harakati uchun eng muntazam ravishda mashhur bo'lgan, kalitda yozgan yagona ish. U № 24, K. 491 bilan unga ergashdi,

Hutchings buni o'zining eng zo'r sa'y-harakatlari deb biladi. Bu qorong'u va ehtirosli asar bo'lib, klassik cheklovi bilan yanada hayratlanarli bo'lib, yakuniy qism, bir xil variantlar to'plami odatda "yuqori" deb nomlanadi. Yilning yakuniy ishi, №25 (K) 503), Motsart o'zining obuna kontsertlari uchun yozgan muntazam kontsert seriyalarining oxirgisi edi. Bu Betxovenning beshinchi pianino kontserti bilan raqobatlashadigan barcha klassik kontsertlardan biri.

Keyingi asar №26 K. 537 ("Toj kiyish") 1788-yilning fevralida tugallangan bo'lib, aralash obro'ga ega va, ehtimol, kichikroq kamerali kontsertni kattaroq tuzilishga qayta ko'rib chiqishdir. Tarkibiy muammolariga qaramay, u mashhur bo'lib qolmoqda. Nihoyat, so'nggi kontsert, № 27 (K. 595) Motsart hayotining so'nggi yilidagi birinchi asar bo'ldi: u Motsartning janrdagi shaklga qaytishini ifodalaydi. Uning tuzilishi siyrak, samimiy va hatto nafis.

O'zining yetuk seriyali asarlarida Motsart pianino kontsertining o'ziga xos kontseptsiyasini yaratdi, u tematik materialni orkestr va pianino tomonidan qanday ko'rib chiqilishi haqidagi doimiy muammoni hal qilishga harakat qildi. K. 271 (Jeunehomme) va K. 414 ("kichik a-major") ikkita ajoyib erta konsertlaridan tashqari, uning barcha eng yaxshi namunalari keyingi asarlaridandir.

Motsart vaqti-vaqti bilan pianino solosi bilan ijro etiladigan simfoniya va orkestr jo'rligidagi virtuoz pianino fantaziyasi o'rtasida ideal muvozanatni saqlashga intiladi. Uning natijaviy yechimlari xilma-xildir (yetuk qatorlarning hech biri haqiqatan ham keng ko'lamda tizimli ravishda boshqalarga o'xshamaydi) va murakkab.

Birinchi qism tuzilishi. Motsartning pianino konsertining birinchi qismlarining shakli ko'plab muhokamalarga sabab bo'ldi, ularning zamonaviy namunalari Tovey o'z essida taqdim etgan juda ta'sirli tahlil bilan boshlangan. Keng ma'noda ular quyidagilardan iborat (Hutchings terminologiyasidan foydalangan holda):

- Prelude (orkestr)
- Ekspozitsiya (pianino, orkestr), trill bilan tugaydigan dominant (yirik asosiy kontsertlar uchun) yoki nisbiy major (kichik kalit konsertlari uchun)
- Birinchi Ritornello (orkestr)
- O'rta qism (piano va orkestr)
- Rekapitulyatsiya (piano va orkestr)
- Yakuniy Ritornello (orkestr, lekin har doim pianino kadenzasini o'z ichiga oladi).

Bu tuzilmani tinglashda eshitish juda oson, ayniqsa ekspozitsiya va rekapitulyatsiya uchlari odatda trill yoki silkinishlar bilan belgilangan.

Bu tuzilmani sonata shakliga tenglashtirish jozibador, lekin ikki tomonlama ekspozitsiya bilan; shunday

- Prelude = 1-ekspozitsiya
- Ekspozitsiya = 2-ekspozitsiya
- O'rta bo'lim = rivojlanish
- Rekapitulyatsiya + yakuniy Ritornello = Rekapitulyatsiya (birinchi pianino kontsert qismi, ikkinchidan sonata shakli bo'limi).

Biroq, keng ko'lamli yozishmalar mavjud bo'lsa-da, bu oddiy tenglama aslida Motsartiya sxemasiga to'g'ri kelmaydi. Masalan, fortepiano kontserti muqaddimada aniq belgilangan ikkinchi guruh mavzularini o'z ichiga olmaydi; va xususan, Motsart ushbu va boshqa bo'limlarda tonallik tuyg'usini o'zgartirishni erkin his qilsa ham, sonata shaklidan kutilganidek, ushbu bo'limda dominantning aniq modulyatsiyasini o'z ichiga olmaydi.

Muqaddima kontsert mavzularining "dastlabki kanter" (Hutchings) bo'lishdan ko'ra, uning roli bizni ritornello bo'limlarida ishlatiladigan materiallar bilan tanishtirish va tanishtirishdir, shunda biz har birida qaytish hissini olamiz. bulardan. Texnik jihatdan, shuning uchun ritornello bo'limlari faqat Preludedda kiritilgan mavzularni o'z ichiga olishi kerak. Amalda esa Motsart ba'zan hatto bu qoidani o'zgartirishga imkon beradi. Misol uchun, N19-sonli pianino kontsertida birinchi ritornello yangi mavzuni taqdim etadi, biroq u birinchi mavzuning qayta bayonlari o'rtasida faqat kichik bog'lovchi rol o'ynaydi.

Biroq, kontsertlar qanday mavzularga ega ekanligi bo'yicha ikkita aniq guruhga bo'linadi. № 19, 20, 21 va 23 kabi eng mashhur kontsertlar odatda yaxshi belgilangan mavzularga ega. Biroq, № 11, 16, 22 va 27 kabi boshqa guruhda mavzular kamroq belgilab qo'yilgan va umumiy ta'sir bir xillikdir. Motsartning san'ati rivojlanib borar ekan, bu mavzular ba'zan kamroq trofik xarakterga ega bo'lib qoladi, ya'ni u ularni yanada yaxlit bir butunga birlashtiradi.

V.A.Motsartning har bir musiqachining tarbiyasiga qilayotgan ta'sirini baholash juda qiyin. Motsart musiqasi xozirgi kunda ham o'z aktualigini yo'qotmagan, zamonaviy ohangdosh tovushlar sifatida yangrayotgan kelajakda yosh avlodning yetuk mutaxasisi bo'lib yetishishiga zamin bo'la oladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Abert G. V.A.Motsart II qism, 1978.
2. Hutchings, A. 1997. A Companion to Mozart's Piano Concertos, Oxford University Press.
3. Tovey, D. F. Essays in Musical Analysis, volume 3, Concertos. Oxford University Press.